

**ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSA
AZ ENSZ NEMZETI EMBERI JOGI INTÉZMÉNYE**

Az alapvető jogok biztosának

JELENTÉSE

az AJB-367/2023. számú ügyben
(Előzményi szám: 3867/2022.)

Utóvizsgálat a Bólyai Gyermekotthoni Központ Esze Tamás Gyermekotthonában nevelkedő gyermekek körülményeivel és az intézmény működésével összefüggésben

Előadók:

- *dr. Györffy Zsuzsanna*
- *dr. Bene Beáta*

Érintett szerv:

- Bólyai Farkas Gyermekotthoni Központ Esze Tamás Gyermekotthona

2023.

**Az alapvető jogok biztosának
Jelentése
az AJB-367/2023. számú ügyben**

A vizsgálat megindításának előzménye

A Bólyai Gyermekotthoni Központ Esze Tamás Gyermekotthonában (1125 Budapest, Diós árok 40., illetve Rózse u. 22. (a továbbiakban: Intézmény) nevelkedő gyermekek körülményeit, az Intézmény működését hivatalom – panaszbeadvány alapján – 2019. március 5-én előre be nem jelentett helyszíni ellenőrzés keretében vizsgálta.

A vizsgálatot lezáró *AJB-276/2019. számú jelentés* az Intézmény tárgyi működési feltételeinek biztosítása, a személyi feltételek megléte kapcsán, a dohányzással szembeni fellépéssel összefüggésben, valamint a gyermekek oktatáshoz fűződő jogának érvényesülése tekintetében állapított meg alapvető jogokkal összefüggő visszasságokat.

A 2019 márciusában az engedélyezett álláshelyek száma 28 volt, ebből 2 álláshely zárolt, 26 volt betölthető, amelyből 16 álláshely volt betöltött (1 fő szakmai egységvezető, 8 fő nevelő, 4 fő gyermekfelügyelő, 1 fő pszichológus, 1 fő gyermekvédelmi asszisztens, 1 fő gyermekvédelmi ügyintéző). A szakmai munkakörben foglalkoztatott munkatársak 1 fő gyermekfelügyelő kivételével szakirányú végzettséggel látták el a munkájukat.

A helyszíni bejárás jelentésben rögzített tapasztalatai szerint az Intézményt és környezetét a súlyos rendezetlenség, a „lelakottság” jellemezte: összetört szekrények, a kibelezett kárpitos bútorok, a szétdobált tárgyak, málló vakolat, rossz állapotú sportpálya és udvar. Az Intézményben több éve lejárt egérürülékes/kukacos lisztet tároltak, továbbá az antipszichotikum hatóanyagú gyógyszer nem zárt szekrényben helyezték el.

Az engedélyezett 48 férőhelyes intézményben elhelyezett 26 fő 18 év alatti gondozottból *16 gyermek volt életkora alapján tankötelezett*, tanulói jogviszonnal pedig 23-an rendelkeztek. A tanulói jogviszonyban állók közül mindössze 8 fő tett eleget a tankötelezettségének. Az Intézményben a dolgozói létszámhiány miatt, továbbá mivel a gyermekek különböző iskolába jártak, nem tudott a gyermekek kíséréséről gondoskodni, sőt *nem tudta még azt sem ellenőrizni, hogy a gyermekek a tanítási időben ténylegesen az iskolába tartózkodnak-e*. A helyszíni vizsgálat idején *8 gyermek – köztük két magántanuló – tartózkodott az intézményben, a többiek tartózkodási helyéről nem volt információ*.

A vizsgálatot lezáró jelentés – egyebek mellett – az Intézményt fenntartó Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság vezetőjének javasolta, hogy mielőbb gondoskodjon az Intézmény alapvető hiányosságainak javításáról, illetve a szakszerű, megfelelő működést érintő személyi feltételek biztosításáról. A Bólyai Gyermekvédelmi Központ igazgatójánál kezdeményezte, hogy az ellátott gyermekek gyermekvédelmi gyámjainak bevonásával tekintsék át, hogy az Intézményben nevelkedő gyermekek tankötelezettségüknek milyen módon, illetve mértékben tettek eleget, illetve milyen intézkedésekre van szükség az ellátott gyermekek oktatásban való folyamatos részvételének megteremtésére. Felkérte továbbá, hogy gondoskodjon a gyógyszerek zárt szekrényben történő, valamint az élelmiszerek higiénikus követelményeknek megfelelő tárolásáról. Javasolta továbbá, hogy a gyermekek dohányzásról való leszoktatásához, a komplex prevenciós munkához kérje szakember segítségét.

A vizsgálat megindítása

Az ombudsmani jelentésben megfogalmazott ajánlások és kezdeményezése nyomán tett intézkedések megvalósulásának ellenőrzésére az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.) 18. § (4) bekezdése és az Ajbt. 21. § (1) bekezdés d) pontja alapján 2022 októberében – hivatalból – *helyszíni utóvizsgálatot rendeltem el*.

Jelen vizsgálat idején a Fővárosi Kormányhivatal Gyámügyi és Igazságügyi Főosztálya 2022. március 16-án kiállított tanúsítványa szerint a korábban vizsgált Intézmény két egymástól elkülönülő gyermekotthonként működik, a jelen vizsgálatot érintett szervezet a Bólyai Gyermekotthoni Központ Esze Tamás Gyermekotthona, amely 24 férőhelyen biztosít otthont nyújtó ellátás és utógondozói ellátást. A jelen vizsgálatot nem érintett Bólyai Gyermekotthoni Központ Rózse utcai Gyermekotthona ugyancsak 24 férőhelyen biztosít otthont nyújtó ellátás és utógondozói ellátást. Vizsgálatom csak az Esze Tamás Gyermekotthonra (a továbbiakban: Gyermekotthon) terjedt ki.

Az érintett alapvető jogok és alkotmányos elvek

- a jogállamiság elve és a jogbiztonság követelménye: *„Magyarország független demokratikus jogállam.”* (Alaptörvény B) cikk (1) bekezdés);
- az oktatáshoz való jog: *„Minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez. Magyarország ezt a jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező alapszintű, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középszintű, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, az oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával biztosítja.”* (Alaptörvény XI. cikk (1)-(2) bekezdés);
- a gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való joga: *„Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz.”* (Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdés).

Az alkalmazott jogszabályok

- Ajbt.;
- a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló 1991. évi LXIV. törvény (a továbbiakban: Egyezmény);
- a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: Gyvt.);
- a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény (a továbbiakban: Nkt.);
- a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti és a gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet (a továbbiakban: NM rendelet);
- a vendéglátó-ipari termékek előállításának és forgalomba hozatalának élelmiszerbiztonsági feltételeiről szóló 62/2011. (VI. 30.) VM rendelet (a továbbiakban: VM rendelet);
- a közétkeztetésre vonatkozó táplálkozás-egészségügyi előírásokról szóló 37/2014. (IV. 30.) EMMI rendelet (a továbbiakban: 37/2014. EMMI rendelet).

A megállapított tényállás

1. A helyszíni vizsgálat

A Gyermekotthonban 2022. október 10-én kora délután, munkatársaim előre be nem jelentett helyszíni vizsgálatot tartottak. A vizsgálatra érkező munkatársaimat¹ a Gyermekotthon szakmai vezetője fogadta. A vizsgálatához később csatlakozott a Gyermekotthon igazgatója és általános igazgatóhelyettese. Munkatársaim a helyszínen írásbeli adatszolgáltatást, illetve tájékoztatást kértek a dolgozói és gondozotti létszámadatokról, a gyermekek ellátási

¹ A helyszíni utóvizsgálatban egy jogász, egy pedagógus-jogász és egy pedagógus-pszichológus végzettségű munkatársam vett részt.

szükségletéről, iskolájáról, osztályfokáról. Bekérték a Gyermekotthon működési engedélyét és négyheti étlapját.

1.1 A helyszíni vizsgálat során kapott általános tájékoztatás

A helyszíni vizsgálat idején a 24 férőhelyes Diós árok utcai Gyermekotthonban 21 gyermek nevelkedett. A szakmai vezető a feladatait mintegy 1,5 éve látja el, célja a többes testvérsorok egy gondozási helyen való elhelyezésének elősegítése. A vizsgálat idején az intézményben hármas, négyes és kilences testvérsor is élt. A vizsgálat napján mondott fel a 2022 szeptember közepén munkába álló fejlesztő pedagógus. Pszichológus jelenleg nem dolgozik az intézményben, van azonban viselkedéselemző végzettségű nevelő. Interjú már volt a pszichológus álláshely betöltésére jelentkező szakemberrel, felvétele 2023 januárjában várható. A szakdolgozók gyakran havi 200-300 óra túlmunkát is végeznek, a túlóra díjat az üres állások terhére ki tudják fizetni. A túlterheltség miatt szupervízióra már nem jut idő.

A szakmai vezető elmondta, hogy a gyermekek délutáni kimenőit nem támogatja, mert az gyakorlatilag a kamaszkorú gyermekek csavargását jelenti. A szabadidő hasznos eltöltésére heti egyszer zeneterápiás foglalkozás van az intézményben, heti egyszer kézilabdaedzésre is mehetnek a gyermekek. Az utóbbi időben az engedély nélküli távollét nem jellemző, 2 gyermek a tanítási idő vége előtt elment az iskolából, egy nem ért be az iskolába, de délután visszamentek a Gyermekotthonba. Az óvodáskorú gyermekek a Pendula magánóvodába járnak, ahol pszichológus, fejlesztő-gyógy pedagógus, logopédus és mozgásterapeuta is dolgozik. Őket az óvoda busza viszi el a Gyermekotthonból és viszi vissza oda.

A 12 éven aluli gyermekeket, illetve az állapotuk miatt egyedül nem közlekedő gyermekeket reggel el kell vinni/kísérni a bölcsődébe és az iskolába, délután értük kell menni. Az adatszolgáltatás szerint ez a 21 gyermekből 12 gyermeket érint. A gyermekek reggeli „szállítását” az üzemeltető gépkocsijával oldják meg. A délutáni hazavitel nehézségbe ütközik, mivel az üzemeltető gépkocsivezetőinek munkaideje legkésőbb 15 órakor lejár. Ezért a szakmai egységvezető és a gyermekvédelmi ügyintéző is részt vesz a munkában, akik a gyermekeket saját gépkocsijukkal, saját költségen hozzák el az intézményekből. A rendelkezésemre álló adatok szerint a Gyermekotthonban kíséretet igénylő gyermekek egy bölcsődébe és öt különböző iskolába járnak.

A kapott tájékoztatás szerint a környező iskolák általában befogadják a gyermekeket, de van olyan iskola is, amelyik kifejezetten elzárkózik a szakellátott gyermek felvételétől. A Gyermekotthon igazgatója szerint indokolt a belső iskolák visszaállítása a felzárkóztatáshoz, mivel a szakellátásba kerülő gyermekek jelentős része komoly lemaradással küszködik.

Az étkezési normatíva a látogatás idején 750 Ft/fő/nap volt. Hétköznaponként a gyermekek a bölcsődében, óvodában és az iskolában ebédelnek, a többi étkezést az intézmény biztosítja. Hétvégén és időnként hétköznap vacsorára a szakdolgozók főznek. Egy ételmszer futár cégtől és az Ételmszerbanktól rendszeresen kapnak adományokat, így ez idáig a gyermekek étellemezése nem okozott gondot. A kapott tájékoztatás szerint a kicsiknek tudnak tápszert adni, főzeléket, gyümölcsöt rendszeresen kapnak. A Gyermekotthon igazgatója elmondta, hogy a 2023. évi költségvetés tervezésekor az étellemezési normatíva 1200 Ft/fő /nap emelésére tett javaslatot.

A rendelkezésre álló adatok szerint 12 fős csoport esetén negyedévenkénti folyósítással évente 900.000 Ft (75.000 Ft/év/fő) ruhapénzt kapnak. Tisztálkodó- és tisztítószerre negyedévente 100.000 Ft-ot, decemberben további 50.000 Ft-ot folyósít a fenntartó. Gyógyszerekre és az állandó gyógyszerelés költségeire évente 120.000 Ft áll rendelkezésre. A papír-írószer éves összege 120.000 Ft, ehhez augusztusban gyermekenként 15.000 Ft-ot kapnak. Karbantartásra évente 270.000 Ft fordítható. Gyermekszállítás 5000 Ft havonta, születésnap az adott hónapban ugyancsak 5000 Ft. Pelenkát gyermekenként havi 8000 Ft összegben vehetnek. Egyéb kiadásokra évente 160.000 Ft-ot utal a fenntartó.

A Gyermekotthoni Központ igazgatójának elmondása szerint a gyermekeknek az iskolai kirándulásra, a különböző programokra, az osztálypénz befizetésére a pénzt előteremtik. 2022. október végéig a közüzemi számlák kifizetése szünetel, de ez a gyermekek ellátását nem érinti. Intézményi szinten jelenleg úgy tudnak takarékoskodni, hogy szüneteltetik a szupervíziót és elmaradtak a családi táborok is.

A vezető problémaként említette, hogy a gyermekvédelmi szakma a pályakezdőket nem vonzza, a pedagógusképző intézményeket így hiába keresik meg azzal, hogy gyakorlati képzést tudnak nyújtani a hallgatóknak. Emiatt a nyugdíjba vonuló kollégák utánpótlása nagyon nehéz. A gyermekvédelmi gyámok túlterheltségére tekintettel jónak tartaná a gyermekvédelmi szakszolgálatoknál a családgondozói státust visszaállítását, továbbá még egy státusz biztosítását azokban a csoportokban, ahol több 3 éven aluli gyermek is nevelkedik.

1.2 A helyszíni bejárás tapasztalatai

A helyszíni bejárásakor a gyermekek többsége már a Gyermekotthonban volt. A bölcsődés, illetve óvodáskorú gyermekeket a „Kalandvagyó” csoportba helyezték el, de e csoportban élnek iskoláskorú gyermekek is. Az életkoruknak megfelelően berendezett nappali szobában játszottak, uzsonnára narancsot és almát kaptak. Később a gyermekeket kivitték az udvarra.

Az étkezős konyhában járóka, a kisgyermekek szobájában az életkoruknak megfelelő játékok, plüssállatok voltak. Egy nagyobb sarkot rácsokkal leválasztottak a szoba többi részétől az önállóan még csak kúszó-mászó gyermekek számára, ahol mozgásra ösztönző játékeszközöket láttak munkatársaim. A szobában a TV készüléket ketten-hárman nézték. Az ajtót ráccsal szerelték fel, a kicsik nem érték el a nyitószerkezetet, de a rácsok a kilátást nem akadályozták, így távolabbról is lehetett észlelni, hogy mi történik a szobában.

A hálósobák frissen festettek, tiszták, az ott lévő szekrények rendezettek, ruhával teltek. A fürdőszoba zuhanyozási lehetőséget biztosít, a kicsiket pedig kádban fürdetik. A hűtőszekrényben az élelmek mellett gyógyszer is tároltak.

Az „Észbontók” csoportban 6-17 év közötti gyermekek élnek. A már hazaérkezők a csoport szépen berendezett nappalijában tartózkodtak. A hálósobák itt is frissen festettek, jól berendezettek, a szekrényekben elegendő mennyiségű ruha volt szépen behajtogatva. Mindenütt tisztaság és rend volt, a szakdolgozók szeretettel fordultak a gyermekek felé.

A zárható nevelői szobában azonban nyitott szekrényajtók miatt láthatóak voltak a polcokon társasjátékok, de a szekrények előtt asztalok álltak, azokon felhalmozva ágyneműk, ruhák.

A Gyermekotthon udvara és sportpályája a jelen vizsgálat alatt is rendezetlen volt. A vezetők tájékoztatása szerint támogatói segítséggel a közeljövőben játszóteret alakítanak ki, addig a kicsiket a Nyitott Világ Iskola udvarára, illetve a közeli játszótérre szokták kivinni.

2. Az intézményi dokumentumok elemzése

2.1 Létszámadatok, csoportbeosztás, tankötelezettség teljesítése

Az „Észbontók” csoportban 10 fő 4-17 év közötti (3 lány és 7 fiú) gyermek nevelkedik. A 9-es testvérsorból a 6 idősebb, valamint egy hármas testvérsor, továbbá egy 17 éves fiú. 5 gyerek átlagos, 5 fő állapota miatt különleges szükségletű. Két gyermek óvodás, 5 gyermek általános iskolába, 3 gyermek pedig középiskolába jár. A „Kalandvagyók” csoportban 11 fő 1-14 év közötti (6 lány és 5 fiú), elsősorban testvérek élnek. 6 gyermek átlagos, 5 fő életkora miatt (3 év alatti) különleges szükségletű. 4 gyermek bölcsődés, 2 gyermek óvodás, 3 gyermek általános iskolás, 1 gyermek szakgimnáziumba jár.

2.2 A dolgozói létszámadatok, képzettség

A szakmai egységvezető képzettségét tekintve okleveles pedagógiai szakos bölcsész és tanár, romológia tanár, MA romani nyelv- és kultúra szakirányos tanár, pedagógia szakos nevelőtanár, közoktatási vezető. A növendékügyi előadó jogász és gyögymasször végzettségű.

Az „Észbontók” csoportban két nevelőtanár (egy okleveles mérnök-tanár és egy szociálpedagógus) dolgozik, egyikük rész munkaidőben (heti 30 órában) foglalkoztatott. A 3 gyermekfelügyelő közül egy ugyancsak rész munkaidős (heti 30 órában) foglalkoztatott. Mindhármuk érettségizett, egyiküknél folyamatban van a viselkedéselemzői diploma megszerzése.

A „Kalandvagyók” csoportban 3 nevelő – tanító, teológus-tanító, és szociálpedagógus végzettségű – dolgozik. Két gyermekvédelmi asszisztens végzettsége pedagógiai- és családsegítő munkatárs/gyermekvédelmi asszisztens. A harmadik gyermekvédelmi asszisztens félállásban dolgozik, az ő végzettségéről nincs információ.

2022-ben 5 munkatárs munkaviszonya szűnt meg a Rözse utcai Gyermekotthon munkatársaival együtt és beleértve a helyszíni bejárás napján távozó fejlesztő pedagógust is.

2.3 Étlapok, étkeztetés

Az étlap valamennyi gyermek tekintetében azonos, eltérés a korosztályok tekintetében nincs. A gyermekotthon 2022. augusztus 29-től szeptember 28-ig tartó időszakban kiadott heti étlapjainak áttekintése: A gyermekotthonban a tanítás nélküli napokon, illetve hétvégén reggelit, tízórait, ebédet, uzsonnát és vacsorát kapnak a gyermekek. A reggeli ital heti 2-3 alkalommal tej vagy kakaó, a többi napon tea, illetve heti egy alkalommal gyümölcsle. Ételként kenyér, felvágott és hozzá zöldség. Tízórait és uzsonnára gyümölcs (befőtt) vagy önállóan édesség (túrórúdi, sport szelet, puszedli), adott esetben zacskós cukorka, popcorn szerepel az étlapon. Hétköznap ebédet a gyermekek a köznevelési intézményekben esznek. Hétvégén jellemzően egyszerűbb leves (kukorica, meggy, paradicsom, zöldborsó, brokkoli leves) mellé valamilyen húsos étel tarhonyás hús, rizses hús, rakott zöldbab, sonkás tészta szerepel az étlapon, de volt káposztás kocka és paprikás krumpli is). Vacsorára meleg tészta étel, vagy szendvics, főtt kolbászféle, főzelék szerepel az étlapon, visszatérően a mákosguba, hamburger, túrógombóc.

3. A gyermekekkel készült interjúk összegzése

A vizsgálaton résztvevő pszichológus munkatársam három – 12 és 14 év közötti – gyermekkel készített interjút.

Egyikük elmondta, hogy szabadidőben tanulni és játszani szoktak. Leginkább tableten vagy laptopon játszik, nem túl hosszú ideig, mert azt nem engedik. Néha előfordul, hogy nővérével barbiznak, de ritkán, - egyébként „itt unalmas, semmit sem lehet csinálni”. A korábbi iskolájába jár, tömegközlekedéssel utazik, gyakran megy együtt a testvérével. Mostanában jobban tanul, mint tavaly, akkor nagyon gyengén ment, nem tudott a tanulásra koncentrálni. A Gyermekotthonban szigorúbb szabályok vannak, például a szülők nem hozhatnak be édességet, ha behoznak egy értékesebb dolgot, akkor azt elvehetik tőlük, kapott apukájától egy telefont az is csak 20 percig lehetett nála. „Az is jó lenne, ha lehetne akármeddig telefonálni, de nem azt engedik”. A szülei látogathatják őket, egyszer a testvéreivel és a szüleivel kimehettek. Nyáron két táborban volt, az egyikben nagyon jól érezte magát. Véleménye szerint az idősebb szakdolgozók szigorúak, a fiatalok „mindent megengednek”, a szakmai vezetőt kedvesnek tartja.

Az előző gyermek nővére elmondta, hogy a szülei mindig jöhetnek látogatni, és jönnek is. Volt, amikor ki is mehettek velük, de anyukája mindenhol elkésik, késve értek

vissza a Gyermekotthonba, ezért most nem mehetnek ki, de ez őt nem zavarja. Szabadidejében játszik, de leginkább filmeket néz a tableten, néha videojátékokat is játszik. Néha az ugyancsak itt nevelkedő öccsével is játszik. A korábbi iskolájába jár, 8. osztályos, nem tanul jól. Saját bevallása szerint is nehezen alkalmazkodott a körülményekhez a Gyermekotthonba kerülése után, de most már kezdi belátni, értékelni az itt tartózkodás jó oldalát. Mindez egyelőre főként a szakmai vezetőhöz való kötődésében nyilvánul meg.

A harmadik meghallgatott 14 éves lánynak sem kellett iskolát váltania a Gyermekotthonba kerülését követően. Az édesanyjának nincs kapcsolattartási joga, ő szokta időnként felhívni telefonon. Nyáron volt táborokban, és az osztálytársaival, barátaival bejárta az egész várost, a közelmúltban 3 napos osztálykiránduláson volt. Reggel egyedül ébred, felkel, felkelti a többieket, nem azért, hogy rendetlenkedjenek, hanem, hogy ők se késsenek el. Bepakol, reggelizik, és egyedül megy iskolába. Délután tanul, rajzol, telefonál, beszélget az osztálytársaival, vagy rövid videókat néz, szeret kártyázni. Filmeket nem szeret nézni. Ki lehet menni az udvarra, de ő nem nagyon szokott. Este 20.00 órakor van takarodó, de ő tovább szokott telefonálni, nem zavar vele senkit, megengedik neki. Általában 22 óráig marad ébren, de elmondása szerint előbb amúgy sem tudna elaludni.

A meghallgatott gyermekek az ellátásukkal kapcsolatban nem jeleztek problémát.

A vizsgálat megállapításai

I. A hatáskör tekintetében

Az alapvető jogok biztosának feladat- és hatáskörét, valamint az ennek ellátásához szükséges vizsgálati jogosultságokat az Ajbt. határozza meg. Az Ajbt. 18. § (4) bekezdése alapján a biztos a hatóságok tevékenysége során felmerült, az alapvető jogokkal kapcsolatos visszasság megszüntetése érdekében hivatalból eljárást folytathat. A hivatalból indított eljárás természetes személyek pontosan meg nem határozható, nagyobb csoportját érintő visszasság kivizsgálására vagy egy alapvető jog érvényesülésének átfogó vizsgálatára irányulhat.

Az Ajbt. 1. § (2) bekezdés a) pontja szerint a biztos – különösen hivatalból indított eljárások lefolytatásával – megkülönböztetett figyelmet fordít a gyermekek jogainak védelmére. Az Ajbt. 18. § (2) bekezdés a) pontja szerint az állami vagy önkormányzati feladatot ellátó szerv közszolgáltatást végző szervnek minősül. A Gyvt. 95. §-a alapján az otthont nyújtó ellátás biztosítása állami feladat. A gyermekvédelmi szakellátás intézményei közszolgáltatást végeznek, így a tevékenységük vizsgálatára kiterjed a hatásköröm.

II. A vizsgált alapvető jogok és alkotmányos elvek tekintetében

Az alapvető jogok biztosa egy adott társadalmi probléma mögött álló összefüggésrendszer feltárása során autonóm, objektív és neutrális módon, kizárólag alapjogi érvek felsorakoztatásával és összevetésével tesz eleget mandátumának. Az ombudsmani intézmény megalakulása óta az országgyűlési biztos következetesen, zsinórmértékként támaszkodott az Alkotmánybíróság alapvető jogállami garanciákkal és az alapjogok tartalmával kapcsolatos elvi megállapításaira, valamint – az ombudsmani jogvédelem speciális vonásainak megfelelően – alkalmazta az alapjog-korlátozás alkotmányosságát megítélni hivatott alapjogi teszteket.

A jelentés megállapításaival összefüggésben ismételten hivatkozom arra, hogy az Alaptörvény vonatkozó rendelkezéseinek szövege az Alaptörvény Negyedik Módosításának hatályba lépését követően továbbra is nagyrészt megegyezik az Alkotmányban foglaltakkal, az alkotmányos követelmények és alapjogok tekintetében jellemzően nem tartalmaz olyan rendelkezéseket, amelyek ellentétesek volnának a korábbi alkotmányunk szövegével. Az Alkotmánybíróság a 22/2012. (V. 11.) AB határozatában arra mutatott rá, hogy „*az előző Alkotmány és az Alaptörvény egyes rendelkezései tartalmi egyezősége esetén éppen nem a*

korábbi alkotmánybírói döntésben megjelenő jogelvek átvételét, hanem azok figyelmen kívül hagyását kell indokolni”. Az Alkotmánybíróság ugyanakkor a 13/2013. (VI. 17.) AB határozatában azt emelte ki, hogy az adott határozatban vizsgált törvényi rendelkezések esetében már az Alaptörvény Negyedik Módosítása alapján jár el a korábbi alkotmánybírói határozatokban foglaltak felhasználhatóságát illetően. A testület ennek kapcsán elvi érvelést mondta ki, hogy „*az Alkotmánybíróság a hatályát veszített alkotmánybírói határozat forrásként megjelölésével, a lényegi, az adott ügyben felmerülő alkotmányossági kérdés eldöntéséhez szükséges mértékű és terjedelmű tartalmi vagy szövegszerű megjelenítéssel hivatkozhatja vagy idézheti a korábbi határozataiban kidolgozott érveket, jogelveket. Az indokolásnak és alkotmányjogi forrásainak ugyanis a demokratikus jogállamban mindenki számára megismerhetőnek, ellenőrizhetőnek kell lennie, a jogbiztonság igénye az, hogy a döntési megfontolások átláthatóak, követhetőek legyenek. A nyilvános érvelés a döntés indoklásának létalapja. A korábbi határozatokban kifejtett érvek felhasználhatóságát az Alkotmánybíróság mindig esetről esetre, a konkrét ügy kontextusában vizsgálja.*”

Ha összevetjük az Alaptörvény szövegét a korábbi Alkotmány szövegével, akkor az állapítható meg, hogy a vizsgálat tárgyát képező jogállamiság elve, oktatáshoz való jog, valamint a gyermekek jogainak védelme tekintetében nem hoz olyan koncepcionális változást az Alaptörvény szövege, mely a korábbi alkotmánybírói gyakorlat elvetését, jelentős tartalmi átértékelését alátámasztaná. Így elvi megállapításaim megfogalmazása, az alapjogok értelmezése során irányadónak tekintem az Alkotmánybíróság által mind az Alaptörvény hatályba lépését megelőzően, mind pedig az azt követően meghozott határozataiban, azok indokolásában kifejtett megállapításokat, következtetéseket.

1. Az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése szerint *Magyarország független, demokratikus jogállam.* Az Alkotmánybíróság több határozatában rámutatott, hogy a jogállam nélkülözhetetlen eleme a jogbiztonság. Az Alkotmánybíróság a 30/2012. (VI. 27.) AB határozatában kimondta, hogy az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése és az Alkotmány 2. § (1) bekezdése azonosan deklarálja a jogállami klauzulát, tehát az eddig kialakított alkotmánybírói gyakorlat továbbra is relevánsnak tekintendő. Az Alkotmánybíróság szerint a jogbiztonság az állam kötelességévé teszi annak biztosítását, hogy a jog egésze, egyes részterületei és az egyes jogszabályok is *világosak, egyértelműek, működésüket tekintve kiszámíthatóak és előreláthatóak legyenek a norma címzettjei számára.*

Az irányadó alkotmánybírói tézis szerint a jogállamiság elvéből folyó követelmény *a közhatalom, a közigazgatás törvény alá rendeltsége:* a közhatalommal rendelkező szervek a jog által megállapított működési rendben, a polgárok számára megismerhető és kiszámítható módon szabályozott korlátok között fejtik ki tevékenységüket. Nem hagyható figyelmen kívül, hogy *a kiszámíthatóság – beleértve az egységes jogalkalmazást – és az eljárási garanciák biztosítása szorosan összekapcsolódik az egyes alanyi alapjogok, szabadságjogok védelmével,* mintegy kölcsönösen feltételezik egymást. Az alapjogok valódi érvényesülését képes kiüresíteni, megbénítani (azaz komolyan befolyásolni) a szabályozás vagy a jogalkalmazás hibáiból, zavarából adódó kiszámíthatatlanság, az eljárásra vonatkozó garanciális szabályok félre tétele, figyelmen kívül hagyása. Mindebből az is következik, hogy jogállamot csak jogállami eszközökkel lehet szolgálni, az egyes jogsértésekre csak jogállami módon, a jogszabályi rendelkezések, az eljárási garanciák maradéktalan betartása mellett, az arra feljogosított szerveknek kell választ adnia.

2. Az Alaptörvény XI. cikk (1)-(2) bekezdése alapján minden *magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez, Magyarország ezt a jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező alapfokú, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, továbbá az oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával biztosítja.* Az Alaptörvény a személyiség kibontakoztatásának, a tájékozott és felelős polgárrá válásnak az egyik alapvető feltételeként *valamennyi magyar állampolgár jogát elismeri a műveltség megszerzésére törekvéshez.* E jog érvényesítése

szükségszerűen állami cselekvést igényel: az állam az elengedhetetlenül fontos ismeretek megszerzését, a gyermekek megfelelő fejlődését a kötelező – és ezzel összhangban – bárki számára ingyenesen hozzáférhető *alapfokú* oktatással biztosítja.

3. A gyermek megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való jogát az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdése rögzíti. A gyermeket főszabályként minden olyan alapvető jog megillet, mint bármely más embert, de ahhoz, hogy a jogok teljességével képes legyen élni, biztosítani kell számára az életkorának megfelelő minden feltételt a felnőtté váláshoz. Erre tekintettel kifejezetten a gyermekek jogaként rögzíti a törvény a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemre és gondoskodásra való jogot. E védelemre és gondoskodásra a gyermek mindenkivel szemben igényt tarthat. Ennek megfelelően a gyermek szülei, családja, az állam és a társadalom valamennyi tagja is köteles a gyermek jogait tiszteletben tartani, és a társadalom fennmaradásának zálogaként biztosítani számára a megfelelő fejlődéséhez szükséges feltételeket. A gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való joga az állam kötelességét alapozza meg a gyermek személyiségfejlődése intézményes védelmére. A gyermek, mint az alapjogok alanya oldalán az életkorból adódó hátrányokat az állam oldaláról az az intézményvédelmi kötelezettség egyenlíti ki, hogy az államnak aktívan kell cselekednie a gyermekek alapvető jogainak előmozdítása, érvényesülése és védelme érdekében.

Ezt az alaptételt megtaláljuk az ENSZ Gyermekjogi Egyezményének preambulumban is, amely rögzíti, hogy a gyermeknek, figyelemmel fizikai és szellemi érettségének hiányára, különös védelemre és gondozásra van szüksége, nevezetesen megfelelő jogi védelemre, születése előtt és születése után egyaránt. Az Egyezmény 1991-től a magyar belső jog részévé vált, részes államként Magyarország kötelezettséget vállalt a gyermekkel foglalkozó és védelmét biztosító intézmények létesítésre, valamint ezen intézményekben a jogszabályoknak megfelelő szakmai létszám, szakértelem, biztonság, az egészséges környezetet biztosítására.

Az Egyezmény minden gyermekekkel kapcsolatba kerülő intézményt és hatóságot a *gyermek legjobb érdekének megfelelő eljárásra kötelez*. Az Egyezmény 3. cikk 3. pontja szerint a részes államok gondoskodnak arról, hogy a gyermekkel foglalkozó és védelmét biztosító intézmények, hivatalok és létesítmények működése megfeleljen az illetékes hatóságok által megállapított szabályoknak, különösen a biztonság és az egészség területén, valamint ezek személyzeti létszámával és szakértelmével, továbbá a megfelelő ellenőrzés meglétével kapcsolatban. Az Egyezmény 20. cikk 1. pontja a családi környezetétől ideiglenesen vagy véglegesen megfosztott gyermek védelmére és segítségére vonatkozó állami kötelezettséget rögzíti. Az Egyezmény 24. cikk 3. pontja szerint a részes államok megtesznek minden alkalmas, hatékony intézkedést annak érdekében, hogy megszüntessék a gyermekek egészségére káros hagyományos szokásokat.

III. Az ügy érdemében

Az utóvizsgálat elsődleges célja annak ellenőrzése volt, hogy a Gyermekotthonban folytatott korábbi ombudsmani vizsgálatot követően *milyen változások történtek, azok nyomán javult-e az ott nevelkedő gyermekek helyzete*. A jelentés emellett rögzíti, hogy a gyermekvédelmi szakellátás területén folytatott korábbi vizsgálatok tapasztalatai alapján levont *következtetések és megállapítások* mennyiben igazolhatóak a Gyermekotthon működése kapcsán.

1. A Gyermekotthonban a tárgyi működési feltételek biztosítása tekintetében

A helyszíni bejárás tapasztalatai szerint a Gyermekotthon tárgyi feltételei sokat javultak, mindkét csoport berendezése, felszerelése a gondozott gyermek életkorának megfelelt. A szobákat kifestették, szépen berendezettek, mindenhol tisztaság volt. Az intézmény mindent megtett a kisebb gyermekek megfelelő ellátása érdekében, ugyanakkor az idősebb gyermekek elmondása szerint szabadidejükben leginkább tableten néznek filmeket, vagy videojátékokat

játszanak. A zárható nevelői szobában tárolják a társasjátékokat, melyek mindennapos használata így kétséges, továbbá a Gyermekotthon udvara és sportpályája továbbra is felújításra szorul.

Összességében megállapítható, hogy a korábbi ombudsmani vizsgálat óta a Gyermekotthon rendezetté, barátságossá vált, a berendezési, felszerelési tárgyak tekintetében előrelépés tapasztalható. *Mindezek nyomán megállapítom, hogy a Gyermekotthon tárgyi körülményei tekintetében jelen pillanatban a gondozott gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggő visszásság nem áll fenn.*

A gyógyszer tárolásával összefüggésben rá kell mutatnom, hogy a helyszíni bejárás tapasztalatai alapján a Gyermekotthonban a gyógyszerek egy részét nem zárt szekrényben, hanem olyan hűtőszekrényben tárolják, amelyhez a gyermekek potenciálisan szabadon hozzáférhetnek. *Mindezek alapján megállapítom, hogy a gyermekek egészségének védelme vonatkozásában a biztonságos és körültekintő gyógyszertárolás hiánya olyan mulasztás, mely alkalmas arra, hogy a Gyermekotthonban élő gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való jogsérelmének közvetlen veszélyét idézze elő.*

2. A Gyermekotthon kihasználtsága, létszáma és csoportbeosztása vonatkozásában

A gyermekotthonban elhelyezhető gyermekek számára, illetve a csoportlétszámra és azok beosztására vonatkozó garanciális szabályokat a Gyvt. és az NM rendelet rögzíti. A Gyvt. 72. § (1) bekezdés ab) alpontja 1. pontja szerint a 12. életévét be nem töltött gyermeket minden esetben a legközelebbi ideiglenes hatállyal elhelyezett gyermekek ellátását is biztosító nevelőszülőnél kell elhelyezni, kivéve, ha egészségi vagy személyiségállapota, ön- és közveszélyes magatartása ezt nem teszi lehetővé vagy más okból szükséges az intézményes elhelyezés biztosítása. A Gyvt. 79. § (3) bekezdés b) pontja akként rendelkezik, hogy a gondozási hely meghatározása során figyelemmel kell lenni a testvérek együttes elhelyezésére.

Az NM rendelet 124. § (1) és (2) bekezdése, valamint (2a) bekezdése szerint a gyermekotthonnak legalább 12, de legfeljebb 48 fő ellátására alkalmasnak kell lennie. Egy gyermekotthoni csoportban – a jogszabályban meghatározott kivételekkel – legfeljebb 12 fő helyezhető el. A 12 fős csoportban egyidejűleg legfeljebb 1 fő kettős szükségletű, 1 fő speciális szükségletű vagy 4 fő különleges szükségletű gyermek helyezhető el. A fenti előírásoktól kizárólag az érintett gyermekek érdekében lehet eltérni. Kettős szükségletű, speciális szükségletű, különleges szükségletű gyermek elhelyezése esetén a csoport létszáma csökkenthető. Az NM rendelet 124. § (3) bekezdése kimondja, hogy a csoport kialakításánál figyelemmel kell lenni arra, hogy a csoportok nemek és életkorok szerint vegyes összetételűek legyenek, kivéve, ha ez nem szolgálja a gondozott gyermek egészséges személyiségfejlődését.

A rendelkezésemre álló információk szerint a Gyermekotthon 24 férőhelyén 21 gyermek nevelkedett. A különleges ellátási szükségletű gyermekek száma mindkét csoportban 1 fővel meghaladta a jogszabályban előírt létszámot, az eltérést azonban a testvérek együttes elhelyezése indokolta. A csoportok összetétele nemek és életkorok szerint vegyes. *Mindezek alapján megállapítom, hogy a Gyermekotthon kihasználtsága, létszáma, csoportbeosztása tekintetében alapvető joggal összefüggő visszásság nem áll fenn.*

3. A Gyermekotthonban a személyi működési feltételek megléte kapcsán

A Gyermekjogi Egyezmény deklarálja annak szükségességét, hogy a gyermekekkel foglalkozó és védelmet biztosító intézmények a feladat ellátáshoz *megfelelő létszámmal és szakértelemmel rendelkezzenek, mindezt a hatályos jogszabályok töltik meg tartalommal.*

A gyermekotthon létszámminimum normáit az NM rendelet 1. számú mellékletének II. 2. pontja tartalmazza. Eszerint a gyermekotthonban (maximum 48 férőhely, maximum 12 gyermek/csoport) 1 fő intézményvezetőt, 1 fő gyermekotthon vezetőt, gyermekcsoportonként

1 fő nevelőt, 1 fő gyermekvédelmi asszisztent, 3 fő gyermekfelügyelőt kell alkalmazni, azzal, hogy ha a nevelők száma magasabb, a gyermekfelügyelők és a gyermekvédelmi asszisztensek száma csökkenthető, de a csoportonként alkalmazott szakdolgozók száma 5 fő alá nem csökkenhet. A gyermekotthonokban 40, illetve 48 gyermekre 1 fő pszichológus vagy pszichológiai tanácsadót, 1 fő növendékügyi előadót vagy gyermekvédelmi ügyintézőt, 1 fő gyógypedagógust, 1 fő fejlesztő pedagógust vagy nevelőt kell alkalmazni.

A rendelkezésemre álló adatok szerint az „Észbontó” csoportban 4,5 álláshely, „Kalandvágók” csoportban pedig 6,5 álláshely betöltött, így a két csoportban 11 álláshelyen dolgoznak a munkatársak. Üdvözlendő, hogy az „Észbontók” csoportban két nevelő, a „Kalandvágók” csoportban pedig három nevelő dolgozik. A pszichológusi munkakör betöltése folyamatban volt a helyszíni vizsgálat idején, a fejlesztő pedagógus munkaviszonya pedig a helyszíni bejárás napján szűnt meg.

A gyermekotthonban magasabb vezető, illetve vezetőként dolgozók *képesítési előírásait* az NM rendelet 2. számú melléklete I. részének 2. pontja tartalmazza.² A szakmai vezető képzettsége a jogszabályi előírásnak megfelel. A dolgozók szakképzettségéről az NM rendelet 2. számú melléklete II. részének 2. pontja rendelkezik,³ amelynek a nevelői beosztásban dolgozók, a növendékügyi előadó végzettsége megfelel. A 6 gyermekfelügyelő és a gyermekvédelmi asszisztens közül 2 főnek van szakirányú végzettsége, a 1/2 álláshelyen dolgozó gyermekvédelmi asszisztens végzettségéről nincs információ.

Több korábbi ombudsmani jelentés rögzítette a vizsgált gyermekotthonokban tapasztalt folyamatos a fluktuációt, az álláshelyre egyáltalán jelentkező személyek felkészültségének, illetve szakképzettségének hiányát, továbbá, hogy az intézményekben a meghirdetett álláshelyek betöltése egyre nagyobb gondot jelent.⁴ A középfokú végzettséget igénylő munkakörökben a szakképzettség hiányát, továbbá az egyes álláshelyek (pszichológus, fejlesztő pedagógus) betöltésének nehézségeit a jelen vizsgálat is igazolta.

A fentiek alapján megállapítható, hogy a pszichológus hiánya, a gyermekfelügyelők és gyermekvédelmi asszisztensek többségének szakképzetlensége – függetlenül a hiányosság

² Magasabb vezető/vezetői beosztás betöltéséhez felsőfokú szociális szakképzettség, pedagógus szakképzettség, teológus, szociológus, pszichológus vagy mentálhigiénés szakképzettség szükséges. Magasabb vezető/vezető lehet továbbá gyermek- és ifjúságvédelmi tanácsadó, jogi szakokleveles családvédelmi tanácsadó, szociális szakigazgatás-szervező szakirányú szakképzettséggel rendelkező: jogász, igazgatásszervező, közigazgatás-szervező, közigazgatás szociálpolitikai szakon, népművelő, művelődésszervező, kulturális közösségsszervező, védőnő, okleveles pasztorális tanácsadó/okleveles pasztorális tanácsadó és szervezetfejlesztő szakember vagy szociális menedzser oklevéllel rendelkező: védőnő, okleveles pasztorális tanácsadó/okleveles pasztorális tanácsadó és szervezetfejlesztő szakember is.

³ Gyermekotthonban nevelőként foglalkoztatható csecsemő- és kisgyermeknevelő, óvónő, óvodapedagógus, pedagógus szakképzettségű, pedagógia szakos bölcsész (MA, MSc), felsőfokú szociális szakképzettségű, pszichológus, viselkedéselemző, mentálhigiénés szakképzettségű, teológus, szociológus; szociális munkás, szociálpedagógus vagy pszichológus végzettséggel rendelkező okleveles kriminológus munkatárs.

Gyermekvédelmi asszisztensként dolgozhat akinek gyermekotthoni asszisztens (OKJ), gyermek- és ifjúsági felügyelő I. (OKJ), gyógypedagógiai asszisztens (OKJ), mentálhigiénés asszisztens (OKJ), pedagógiai asszisztens (OKJ), pedagógiai és családsegítő munkatárs (OKJ), gyógypedagógiai segítő munkatárs (OKJ) vagy szociális asszisztens (OKJ), szociális és gyermekvédelmi szakasszisztens, szociális és mentálhigiénés szakgondozó, pedagógiai munkatárs (pedagógiai asszisztens), pedagógiai munkatárs (gyógypedagógiai asszisztens) végzettsége van.

A gyermekfelügyelői beosztás betöltéséhez a következő végzettségek szükségesek: gyermek- és ifjúsági felügyelő II. (OKJ), dajka (OKJ), gyermek- és ifjúsági felügyelő (OKJ), óvodai dajka (OKJ), gyógypedagógiai asszisztens (OKJ), gyermekotthoni asszisztens (OKJ), kisgyermekgondozó, -nevelő (OKJ), gyermek- és ifjúsági felügyelő, szociális és gyermekvédelmi szakasszisztens, szociális és mentálhigiénés szakgondozó, pedagógiai munkatárs (pedagógiai asszisztens), pedagógiai munkatárs (gyógypedagógiai asszisztens).

Növendékügyi előadó jogász, igazgatásszervező, közigazgatás-szervező szociális szervező, humánszervező, személyügyi szervező, felsőfokú szociális szakképzettség, pedagógus szakképzettség, teológus, szociológus, okleveles kriminológus lehet.

⁴ Lásd az AJB-1201/2016. számú, AJB-159/2017. számú, AJB-276/2019., AJB-299/2019. számú és AJB-307/2019. számú jelentéseket.

okaitól – önmagában alkalmas arra, hogy a Gyermekotthonban élő gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz fűződő jogával összefüggő visszásságot okozzon.

4. A tankötelezettség és a gyermekek oktatáshoz fűződő jogának érvényesülése tekintetében

A gyermekek tankötelezettségéről az Nkt. 45. § (1) bekezdése rendelkezik: Magyarországon – az e törvényben meghatározottak alapján – minden gyermek köteles az intézményes nevelés-oktatásban részt venni, tankötelezettségét teljesíteni. Az Nkt. 45. § (3) bekezdésének első mondata szerint a tankötelezettség annak a tanévnek a végéig tart, amelyben a tanuló a 16. életévét betölti. Az Nkt. 46. § (1) bekezdése – egyebek mellett – a tanuló kötelességeként rögzíti a kötelező és a választott, továbbá általános iskolában a tizenhat óráig tartó egyéb foglalkozásokon és szakmai gyakorlatokon való részvételt, továbbá, hogy – rendszeres munkával és fegyelmezett magatartással, képességeinek megfelelően – tegyen eleget a tanulmányi kötelezettségének. Az NM rendelet 84. § (4) bekezdés ad) pontja alapján az ellátást nyújtó gondoskodik arról, hogy a gondozott gyermek hozzájusson a korának és képességeinek megfelelő oktatáshoz, szakképzéshez, továbbá a tanulmányi lemaradásai megszüntetéséhez szükséges segítséghez, illetve azokhoz a feltételekhez, amelyek biztosítják tehetsége, képességei megfelelő kibontakoztatását.

A helyszíni vizsgálat során tapasztaltak szerint a Gyermekotthonban minden tanköteles korú gyermek általános, vagy középiskolába járt. *Mindezek alapján megállapítom, a gondozott gyermekek oktatáshoz fűződő jogával összefüggő visszásság nem áll fenn.*

5. A gyermekek utaztatásával és annak költségeivel összefüggésben

Az NM rendelet 79. § (1) bekezdése szerint az iskolai oktatásban, szakképzésben részt vevő, felsőfokú tanulmányokat folytató gondozott gyermek számára biztosítani kell az első szakképzés megszerzéséhez szükséges tandíjat, a tankönyveket, tanszereket és egyéb iskolai felszereléseket, valamint utazó- és kézitáskát, *továbbá az iskolába járással kapcsolatban felmerülő költségeket.*

A feltárt tényállás szerint a gyermekek bölcsődébe és iskolába való szállítása megoldott, ugyanakkor a gyermekeknek az intézményekből való hazajuttatását a Gyermekotthon csak a dolgozók által fenntartott saját gépkocsival, a dolgozók költségviselésének terhe mellett tudja megoldani.

Az NM rendelet ugyan csak az iskolába járással kapcsolatos felmerülő költségek viseléséről rendelkezik, de a Gyvt. a testvérek együttes nevelkedése érdekében lehetővé teszi a 12 éven aluli gyermekek gyermekotthoni elhelyezését is.

Álláspontom szerint mindezekre figyelemmel a még nem iskoláskorú gyermekek bölcsődébe, óvodába járásával kapcsolatosan felmerülő költségek fedezéséről is köteles a gyermekotthon fenntartója gondoskodni, az nem hárítható át a munkavállalóra, ugyanis a gyermekek hazajuttatása az intézmény feladatai közé tartozik. Megállapítom, hogy a gyermekeknek a Gyermekotthonba való hazajuttatásának bizonytalansága, annak a dolgozókra hárítása alkalmas arra, hogy a jogállamiság elvével és a jogbiztonság követelményével, illetve érintett gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz fűződő jogával összefüggő visszásságot okozzon, a jogsérelem közvetlen veszélyét idézze elő.

6. Az étlapok és a gondozott gyermekek étkeztetése kapcsán

Az NM rendelet 76. § (1) bekezdése szerint a gondozott gyermek számára naponta, az életkornak megfelelő, legalább ötszöri, legalább egy alkalommal meleg, **az egészséges táplálkozás követelményének megfelelő étkezést kell biztosítani, a közétkeztetésre vonatkozó táplálkozás-egészségügyi előírásokról szóló miniszteri rendeletben**

foglaltaknak megfelelően. A napi ötszöri étkezésre fordított költség összege naponta nem lehet kevesebb az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 2,4%-ánál (684 Ft/fő/nap). Ezentúl figyelemmel voltam a Gyvt. 21/A. § (4) bekezdés a) és b) pontjában foglaltakra, miszerint a bentlakásos intézményben az intézményi gyermekétkeztetés keretében biztosítani kell *az iskolai tanítási napokon a reggeli és vacsora főétkezést*, és az iskolai tanítási napokon kívül a reggeli, ebéd, vacsora főétkezéseket, tízórai, uzsonna kíséteket.

A helyszíni vizsgálat során feltártak szerint a Gyermekotthon csoportjaihoz konyha tartozik, a bekért étlapok tartalma alapján a Gyermekotthonban nevelkedő gyermekek számára a szükséges számú étkezést a Gyermekotthon biztosítja, a napi étkezésre fordítható összeg a látogatás idején, illetve azt követően is meghaladta a jogszabályban megjelölt minimum összeget figyelemmel arra, hogy a gyermekotthoni étkeztetés és az egészségügyi kiegészítő pótlék összegének emeléséhez szükséges forrás biztosításáról szóló 1682/2022. (XII. 28.) Korm. határozat értelmében a gyermekotthoni étkeztetés összegére a Kormány összesen 1,527 milliárd forint többletforrást biztosított a 2023-as költségvetési törvényben. Mindezek nyomán a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság tájékoztatása szerint a gyermekvédelmi gondoskodásban az otthont nyújtó teljes körű ellátás keretén belül a kijelölt gondozási helyükön nevelkedő gyermekek napi ételkészítés-normatíva összege 2023 februárjától 1500 Ft/fő/nap.

Kiemelten fontosnak tartom ugyanakkor a gyermekek életkorának megfelelő egészséges táplálkozás biztosítását a gyermekvédelmi szakellátás rendszerében, olyan esetben is, amennyiben a gyermekotthon egészen kicsi gyermekek nevelését is ellátja a kamaszkorúak mellett. Az eltérő korosztályok étkezési igénye, mennyisége jelentősen eltér egymástól.

A bekért étlapokat áttekintve megállapítottam, hogy azok egyike sem tartalmaz tápanyagszámításokat, valamint kevés a zöldséget, a gyümölcsöt, a tej és tejterméket, valamint a szelet húst tartalmazó étel, összességében egysíkú, változatosságot nem tartalmazó ételek kerülnek a gyermekek elé. Az étlapok alapján nem dönthető el, hogy a gondozott gyermekek hozzájutnak-e a korosztályuknak megfelelő mennyiségű energiaszükséglethez, hogy az elfogyasztott élelmiszerek minősége és mennyisége megfelel-e az egészséges táplálkozás követelményeinek.

Mindebből következően megállapítom, hogy a Gyermekotthonban nyújtott közétkeztetést érintő hiányosságok a gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggő visszasságot okoznak.

A fentiek kapcsán ezúttal is rá kívánok mutatni a korábbi ombudsmani jelentésekben már részletesen kifejtett azon körülményekre, miszerint a 37/2014. EMMI rendelet hatálya kiterjed a gyermekvédelmi szakellátást biztosító szolgáltatókra, így gyermekotthonokra, a lakásotthonokra is, amennyiben azok rendelkeznek főzőkonyhával. A VM rendelet rögzíti a főzőkonyha fogalmát, amely feltételnek jellemzően a gyermekotthonok csoportjaiban, illetve a lakásotthonokban található „háztartási konyha” nem felel meg. Következésképpen az olyan gyermekotthonokban, ahol az ételeket az egyes csoportokhoz tartozó, illetve a lakásotthonokban lévő „háztartási konyhában” készítik el, a gyermekek étkeztetése esetében nem érvényesülhetnek a 37/2014. EMMI rendeletben foglalt minőségi és mennyiségi garanciális rendelkezések. Mindezekre tekintettel a jelentésben kifejtettek szerint a gyermekotthoni csoportban és a lakásotthonban élő valamennyi gyermek számára biztosítandó étkeztetés minősége és mennyisége kellő jogi garancia és erre épülő számon kérhetőség hiányában nem tud megfelelően érvényesülni.

Összegzés

A Gyermekotthonban második alkalommal volt be nem jelentett helyszíni ombudsmani vizsgálat. Jelen vizsgálat idején a Gyermekotthon elsődlegesen többes testvérsorokat fogad, a gondozott gyermekek többsége 14 év alatti. A tárgyi feltételek a korábbi vizsgálatot követően

sokat javultak, a csoportszobák tiszták, szépen berendezettek, az intézmény udvara és sportpályája azonban továbbra is rendezetlen, a kisgyermekek számára játszótér kialakítása folyamatban volt. A csoportok létszáma, valamint a gyermekek csoportbeosztása a hatályos jogszabálynak megfelelt, a tankötelezettségét minden tanköteles korú gyermek teljesíti. A korábbi vizsgálatához képest az álláshelyek betöltésében előrelépés, ugyanakkor a szakképzettség területén pedig visszalépés tapasztalható. Aggályos emellett, hogy a jelen vizsgálat idején a Gyermekotthonban nem dolgozott pszichológus és a fejlesztő pedagógus munkaviszonya is megszűnt.

Jelentős probléma, hogy a Gyermekotthonban nevelkedő életkoruk, vagy állapotuk miatt a napközben önállóan nem közlekedő gyermekek intézménybe való visszatérését is csak nehézségek árán, a dolgozók saját költségükön tudják jelenleg megoldani. A gyermekek étkeztetésével összefüggésben az étlapok alapján a Gyermekotthonban élő és eltérő korosztályú gyermekek esetében nem egyértelmű, hogy a korosztályuknak megfelelő ételekhez a megfelelő kalória tartalomban jutnak-e hozzá.

Intézkedéseim

A jelentésemben a feltárt alapvető jogokkal összefüggő visszásság megszüntetése és jövőbeli bekövetkezésének megelőzése érdekében

- 1) az Ajbt. 31. § (1) bekezdése alapján *felkérem* a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság vezetőjét, hogy fenntartóként – lehetőségein belül – gondoskodjon
 - a) a Gyermekotthonban élő, életkoruk, vagy állapotuk miatt egyedül nem közlekedő gyermekeknek az intézménybe történő délutáni visszaviteléről;
 - b) a szakszerű, a jogszabályoknak megfelelő működést érintő személyi feltételek biztosításáról;
- 2) az Ajbt. 32. § (1) bekezdése alapján *javasolom* a Bólyai Gyermekvédelmi Központ igazgatójának, hogy
 - a) soron kívül gondoskodjon a gyógyszerek zárt szekrényben való tárolásáról;
 - b) teremtsen meg a gyermekek korosztályos igényének megfelelő táplálkozás szerinti étkeztetést az étlapok tervezésekor és összeállításakor.

Budapest, 2023. az elektronikus dátumbélyegző szerint

Dr. Kozma Ákos